

SOCIÁLNA PREVENCIA A JEJ VÝZNAM

IMPORTANCE OF SOCIAL PREVENTION

PhDr. Soňa Svetlíková

Fakulta sociálnych vied, Katedra sociálnych služieb a poradenstva, UCM Trnava

Abstrakt

Príspevok sa zaoberá predovšetkým bližším vymedzením pojmu sociálna prevencia. Sociálne problémy ľudí vyvolávajú potrebu skvalitňovať činnosti sociálnej práce. Sú tu charakterizované druhy sociálnej prevencie a popis činností vykonávaných v rámci sociálnej prevencie s dôrazom na ich význam a dôležitosť.

Kľúčové slová: sociálna prevencia, cieľ, jedinec, význam, formy, činnosť

Abstract

This paper describes, in particular, a detailed definition of social prevention. People's social problems raise the need to improve all forms and activities of social work. The types of social prevention are characterized along with the description of activities undertaken in the context of social prevention, with an emphasis on their importance.

Key words: social prevention, goals, individual, meaning, forms, activity

Neustále sociálne problémy ľudí vyvolávajú stále zvyšujúcu sa potrebu poskytovať kvalitné činnosti sociálnej práce. Jedným z riešení ako predchádzať vzniku sociálnych problémov je dôsledná, organizovaná a cielená prevencia. V súčasnosti je sociálna prevencia ukotvená v zákone č. 448/2008 Z. z. o sociálnych službách predovšetkým vykonávaním sociálnych služieb vymenovaných v § 12, bez bližšieho uvedenia súvislostí (napr. pomenovanie nositeľov aktivít v sociálnej prevencii, oblastí sociálnej prevencie, metód a pod.).

Čo je to vlastne prevencia? Ide o predchádzanie vzniku alebo zabránenie možného vzniku sociálnych, zdravotných alebo iných problémov. O prevencii hovoríme hlavne v rámci

zdravia a zdravotných problémov, poznáme i zaužívaný pojem preventívne lekárstvo. Ide tu o predchádzanie rôznych druhov ochorení. V poradenskej praxi sa hovorí aj o prevencii syndrómu vyhorenia a taktiež o prevencii nehodovosti a ohrozenia života v doprave.

V súčasnosti prevenciu spájame s prevenciou v oblasti sociálno-patologických javov a preventívnych opatrení. Myslíme tým predovšetkým prevenciu drogovej závislosti, AIDS i prevenciu kriminality. (Schavel, 2010)

Prevencia sa dá charakterizovať aj ako činnosť, ktorá smeruje k minimalizovaniu antisociálnych problémov života jednotlivca, rodiny, komunít, skupín. (Levická, 2001). Je to proces tvorby a realizácie opatrení štátu a spoločnosti, ktoré vedú k minimalizovaniu príčin a podmienok sociálnej patológie (Matula, 1995).

Úrovne prevencie

Poznáme tri základné úrovne prevencie:

- primárnu
- sekundárnu
- terciálnu.

Primárna prevencia je intervencia ešte pred vznikom problému. Ide o elimináciu jednej alebo viacerých potenciálnych príčin spúšťajúcich sociálne, zdravotné a krimogénne faktory. (Schavel, 2010)

Primárna prevencia je určená všetkým, deťom, mladým ľuďom, seniorom, ohrozeným ale i neohrozeným účastníkom prevencie. Hlavným princípom je šírenie vedomostí a pestovanie zdravého životného štýlu. Je súčasťou sociálnej, školskej, zdravotnej, rodinnej a populačnej politiky štátu. Medzi časté formy prevencie patria besedy, prednášky, voľno-časové aktivity v kultúrnej, športovej, zdravotnej oblasti...

Sekundárna prevencia je včasnou intervenciou, identifikuje problémy jednotlivca alebo skupín. Je určená už priamo ohrozenému jednotlivcovi alebo skupinám. Jej cieľom je zabrániť vzniku alebo prehlbovaniu porúch sociálneho a psychického vývinu, ale i zdravotných problémov.

Terciálna prevencia má predchádzať prehlbovaniu už vzniknutých problémov a zabrániť ich opakovaniu. Nastupuje vždy po zlyhaní primárnej a sekundárnej prevencie. Cieľovou skupinou sú ľudia s konkrétne pomenovanými problémami. Takýto ľudia ohrozujú nielen seba, ale aj svoje okolie, rodinu (recidivisti, drogo závislí, dlhodobo nezamestnaní...). cieľom terciálnej prevencie je zabrániť zhoršovaniu stavu, recidívam a eliminácia dôsledkov porúch v telesnom, sociálnom, psychickom vývine. Základným bodom je resocializácia

a integrácia postihnutého jedinca do spoločnosti. Realizuje sa sociálnou, školskou i zdravotnou inštitúciou.

Význam legislatívnej úpravy sociálnej prevencie spočíva predovšetkým v tom, že prevencia je neoddeliteľnou súčasťou sociálnej práce. (Galáš, 2006).

Slovo sociálny charakterizujú synonymá ako neformálny, kamarátsky, spoločenský. Sféra je okruhom, prostredím, priestorom...

Sociálna sféra je okruh, oblasť, odbor sociálnej činnosti, jej pohyb a dynamickosť (Strieženec, 1996).

Ďalšími pojmami, ktorými možno charakterizovať sociálnu prevenciu sú životné minimum, hmotná núdza, sociálna núdza.

Uplatnenie sociálnej prevencie si vyžaduje formuláciu prístupov a stratégií. Stratégie môžu byť zamerané na jednotlivca, rovesníkov a rodičov. (Schavel, 2010).

Prispievajú k nej a na riešení rôznych sociálnych problémov sa podieľajú predovšetkým školy, úrady práce sociálnych vecí a rodiny, samosprávy a neštátne subjekty. Úroveň stratégií určuje legislatíva a médiá.

Sociálna prevencia sa realizuje uplatňovaním jej základných foriem. Ide o vyhľadávaciu činnosť, nápravnú činnosť, rehabilitačnú činnosť, resocializačnú činnosť. Orientuje sa na cieľovú skupinu, pričom treba poznamenať, že niektoré formy sociálnej prevencie sa vykonávajú v rámci sekundárnej a terciálnej prevencie.

Vyhľadávacia činnosť

Vyhľadávanie klientov, ktorí sa ocitli v nepriaznivej sociálnej situácii, je jednou zo základných foriem sociálnej prevencie. Uskutočňuje sa v rámci terénnej sociálnej práce, ktorá sa realizuje korešpondenčne, osobným kontaktom a prostredníctvom liniek záchran...

Za vyhľadávaciu činnosť sa považuje:

- vyhľadávanie rodičov, ktorí nemôžu alebo nechcú si plniť rodičovské práva a povinnosti, alebo rodičia, ktorí zneužívajú svoje práva,
- vyhľadávanie maloletých, o ktorých sa rodičia nestarajú,
- vyhľadávanie maloletých s poruchami správania
- maloletých, u ktorých je podozrenie z týrania alebo pohlavného zneužívania,
- maloletých s poruchami správania,
- ľudí, ktorí by mohli vykonávať náhradnú rodinnú starostlivosť a ľudí, ktorí potrebujú pomoc iného človeka (bezdomovec, prostitútka...)

S vyhľadávacou činnosťou súvisí aj nápravná činnosť na dosiahnutie pozitívnej zmeny a odstránenie problémov, napr. v rodine. (Schavel, 2010)

Nápravná činnosť

Touto činnosťou rozumieme odstraňovanie, zmiernovanie už existujúcich negatívnych sociálnych situácií. Súčasťou nápravnej činnosti je výchova a pozitívne ovplyvňovanie výchovných pomerov dieťaťa. Sociálna prevencia je jednoznačne spätá s problematikou výchovy a sociálnej pedagogiky. Základným cieľom v oblasti sociálnej prevencie je pomoc jednotlivcovi, skupinám, rodinám spoločensky sa integrovať.

Rehabilitačná činnosť

Rehabilitácia je navrátenie, znovuzískanie dobrej povesti, cti, alebo znovunadobudnutie stratených schopností (Slovník cudzích slov, 2005). ide najmä o účasť jedinca na vzdelávacom procese, pracovnom procese a o jeho kontaktovanie sa s ľuďmi jeho súkromného a verejného života.

Sociálna rehabilitácia má niekoľko úrovní:

- úplná sociálna integrácia, kedy jedinec pociťuje osobnú a spoločenskú pohodu, je súčasťou spoločenských vzťahov,
- inhibovaná sociálna integrácia, to znamená, že existuje prekážka, ktorá spôsobuje znevýhodnenie, napr. nízke sebavedomie, postihnutie, tréma...,
- obmedzená účasť na sociálnych vzťahoch, napr. nemožnosťou vykonávať niektoré činnosti vplyvom postihnutia...,
- zmenená účasť v sociálnych vzťahoch, napr. v prípade, ak sa jedinec orientuje na svoje mikroprostredie (rodina, priatelia),
- ochudobnené vzťahy, existujú v prípade, ak jedinec rezignoval na vzťahy so širším prostredím, fixuje sa len na rodinu, prípadne na spoluobyvateľov zariadenia, v ktorom sa nachádza,
- redukované vzťahy, v tomto prípade ide o jedinca, ktorý okrem postihnutia má i osobnostnú črtu introverta a má vzťah iba s obmedzeným počtom osôb, napr. manželom, lekárom a pod.,
- narušené vzťahy existujú vtedy, ak jedinci nie sú schopní udržiavať sociálne kontakty ako dôsledok poruchy či neprispôsobivosti,
- sociálna izolácia nastáva vtedy, ak je jedinec mentálne alebo telesne postihnutý a jeho život je obmedzený len na prostredie zariadenia sociálnych služieb. (Koláčková, Kodymová In: Matoušek , 2005)

Sociálnu rehabilitáciu upravuje Zákon č. 448/2008 Z. z. o sociálnych službách, ktorý je platný od 1.1.2009. popisuje odborné, obslužné a ďalšie činnosti.

V zmysle zákona o sociálnych službách je možné rehabilitačnú činnosť vykonávať len na základe akreditácie, ktorú vydáva MPSVaR SR.

Resocializačná činnosť

Socializáciou sa rozumie zospoločenšťovanie. Človek si v tomto procese osvojí systém poznatkov, noriem a hodnôt platiacich v konkrétnej spoločnosti. (Slovník cudzích slov, 2005)

Je výsledkom sociálneho učenia. Proces socializácie prebieha v dvoch fázach:

- primárna socializácia
- sekundárna socializácia.

Primárna je prvotnou socializáciou jedinca v jeho detstve.

Sekundárna nasleduje po primárnej. Je to fáza, kedy už jedinec spolurozhoduje a ovplyvňuje jej priebeh. Táto fáza umožňuje jedincovi zmeniť jeho život. (Košta, 1999)

Základné oblasti sociálnej prevencie

Vymedzenie základných oblastí sociálnej prevencie je zložité. Niektoré tvrdenia hovoria o prevencii sociálno-patologických javov, iné ako služby v zmysle zákona o sociálnych službách.

V dnešnej dobe sa neustále zvyšuje výskyt sociálno-patologických javov, ktoré chápeme ako spoločensky nežiadúce. Sociálna patológia (z gréckeho pathos – utrpenie, vzrušenie a logos – slovo, reč, náuka) je pojem pre označenie chorých, nenormálnych a nežiadúcich spoločenských javov. Český sociológ Bláha termín sociálna patológia používal, aby zdôrazňoval poruchy „sociálnych procesov a sociálnych zariadení“ v kontexte indikátorov individuálnych a hromadných porúch. (Bláha, 1968). Ondrejkovič zasa uvádza, že sociálna patológia je vlastne sociálnym problémom, dezorganizáciou, deviáciou a konfliktom hodnôt. (Ondrejkovič, 2009). Sociálna deviácia je spôsob konania, ktorý nie je konformný voči spoločenským normám, ale je akceptovaný väčšinou populácie. Deviácia je narušenie akejkoľvek sociálnej normy. (Hrčka, 2001). Sociálnu prevenciu sociálno – patologických javov si vysvetľujeme ako vytváranie podmienok na základe potrieb, hodnôt, možností a noriem, ktoré majú vplyv na predchádzanie, vznik, prehlbovanie či zánik rôznych druhov sociálno – patologického vývoja. (Řezníček, 1996). Kvalitná prevencia predchádza kriminalite, požívaniu drog, absenciám v škole, nechceným tehotenstvám, nákaze vírusom HIV a pod.

LITERATÚRA

1. BLAHA, I. 1968. Sociologie. Praha: Akademia, 1968
2. GALÁŠ, J. 2006. Činnosť Protidrogového fondu a projekty kultúrnych inštitúcií. Kultúra a primárna prevencia závislostí, 2006. Národné osvetové centrum, 2006.
3. HRČKA, M. 2001. Sociální deviace. Praha: Sociologické nakladatelství, 2001, ISBN 80-85850-68-0.
4. KOŠTA, J. 1999. Sociológia. Bratislava: Ekonóm, 1999, ISBN 80-225-1178-1.
5. LEVICKÁ, J. 2001. Metódy sociálnej práce. Trnava: SAP, 2001, ISBN 80-89074-38-3.
6. MATOUŠEK, O. et al.: 2005. Sociální práce v praxi. Specifika různých cílových skupin a práce s nimi. Praha: Portál, 2005, ISBN 80-7367-002-X.
7. NR SR Zákon o sociálnych službách č. 448/2008 Z. z.
8. ONDREJKOVIČ, P. et al. 2009. Sociálna patológia. Bratislava: VEDA, 2009, ISBN 978-80-224-1074-8.
9. ŘEZNÍČEK, M. 1996. Sociální prevence a prevence kriminality v hl. městě Praze. Praha: SSP, 1996.
10. SCHAVEL, M. a kolektív. 2010. Sociálna prevencia. Bratislava. Vysoká škola zdravotníctva a sociálnej práce sv. Alžbety, 2010, ISBN 978-80-89271-22-1.
11. SLOVNÍK CUDZÍCH SLOV. 2005. Banská Bystrica: Slovenské pedagogické nakladateľstvo – Mladé letá, 2005, ISBN 80-10-00381-6.
12. STRIEŽENEC, Š. 1999. Úvod do sociálnej práce. Trnava: AD, 1999, ISBN 80-967589-6-9.

Kontaktné údaje:

PhDr. Soňa Svetlíková

Univerzita sv. Cyrila a Metoda v Trnave

Fakulta sociálnych vied UCM, Katedra sociálnych služieb a poradenstva

Bučianska 4/A

917 01 Trnava

Recenzované: 12.2.2018

Prijaté do tlače: 10.4.2018